

REGIONÁLNE ODLIŠNOSTI MIGRÁCIE PRACOVNEJ SILY DO ZAHRANIČIA Z POHLĀDU VEKU

REGIONAL DIFFERENCES OF LABOR MIGRATION ABROAD IN TERMS OF AGE

Emília Krajňáková

Abstract

Slovakia has been facing labor migration since joining the European Union, which is still one of the current political, social and economic issues discussed in Slovakia. The discussion of various political meetings, professional conferences or academic and media debates is precisely the migration of the workforce abroad. A large part of the researched issue focuses on the overall migration of the labor force from Slovakia, as from the country of origin and not from certain parts of Slovakia, as from towns and villages or from districts or regions. It is the issue of labor migration abroad from individual parts of Slovakia that is a topic that should deserve more attention. In our contribution, we dreamed focused on the topic of regional differences in labor migration abroad from the point of view of age. Age is a highly marked sign in the migration of the workforce abroad. To compare the regional differences in labor migration abroad, we divide the labor force into age groups 15-24 years, 25-34 years and 55 plus years. We will also focus on the reasons why people in different age groups have decided to emigrate to work abroad.

Key words: regional differences, manpower, migration

JEL Code: J610, R23, J62

Úvod

Sťahovanie z miesta na miesto bolo odjakživa súčasťou ľudského života. Podľa (Krajčoviča, 2008) počiatky migrácie ľudskej populácie siahajú už do čias, keď sa Homo erectus zhruba pred 1,5-mil. rokmi začal presúvať z Afriky do Eurázie.

Homo sapiens osídlil celú Afriku asi pred 150-tisíc rokmi, postupne začal opúšťať kontinent a rozšíril sa po celej Európe, Ázii a Austrálii pred 40-tisíc rokmi. Zhruba pre 20-tisíc rokmi začala migrácia do Ameriky a začiatkom nášho letopočtu bol osídlený už takmer celý

Pacifik. Neskoršie významné migračné vlny masového charakteru zahŕňajú neolitickú revolúciu, indo - európsku expanziu a veľkú stredovekú migráciu vrátane Tureckej expanzie. Migrácia v dejinách Slovenska patrí medzi typické demografické a sociálne javy. Zasahuje celé regióny a predovšetkým Východné Slovensko.

Aj napriek tomu, že dejiny slovenských migrantov vo svete nie sú komplexne spracované, poznáme aspoň približné smery, počty migrantov ako aj dôvody migrácie. Kohútová (2007) uvádza, že prvé emigračné vlny u územia dnešného Slovenska boli zaznamenané zo začiatku 18. storočia po vytlačení Turkov z Uhorska. Trh pracovných síl nebol dostatočne rozvinutý a tak nútil roľníkov vyhľadávať rôzne druhy sezónnych prác. Každý rok odchádzali schudobnení roľníci a želiari na poľnohospodárske práce do Zadunajska a na Dolnú Zem ako sa dnešné územie Maďarska nazývalo. Na tomto území sa často objavovali rôzni podomoví obchodníci a remeselníci predávajúci svoje výrobky v Uhorsku ale aj v cudzine. Často migrujúcim obyvateľstvom boli remeselnícki tovariši, ktorí po vyučení v určitom remesle museli odísť do iných oblastí Uhorska získavať skúsenosti o spôsobe výroby. Druhá a zároveň najväčšia emigračná vlna odišla na prelome 19. a 20. storočia. Išlo o tzv. Veľkú atlantickú migráciu. Viac ako 40 miliónov Európanov vôbec odišlo v rokoch 1800 – 1930 prevažne do Ameriky, menej do Afriky a Ázie. Slováci sa usadzovali predovšetkým na východe USA.

Podľa Divinského (2005) práve od začiatku 20. storočia možno hovoriť o medzinárodnej migrácii v užšom zmysle, pretože zhruba vtedy začali národné štáty zavádzať systémy cestovných identifikačných dokladov či víz na regulovanie migračných pohybov cez ich hranice. Leman (2009) hovorí o tom, že ďalšia časť tejto vlny nasledovala v medzivojnovom období a smerovala do krajín ako Kanada, Argentína.

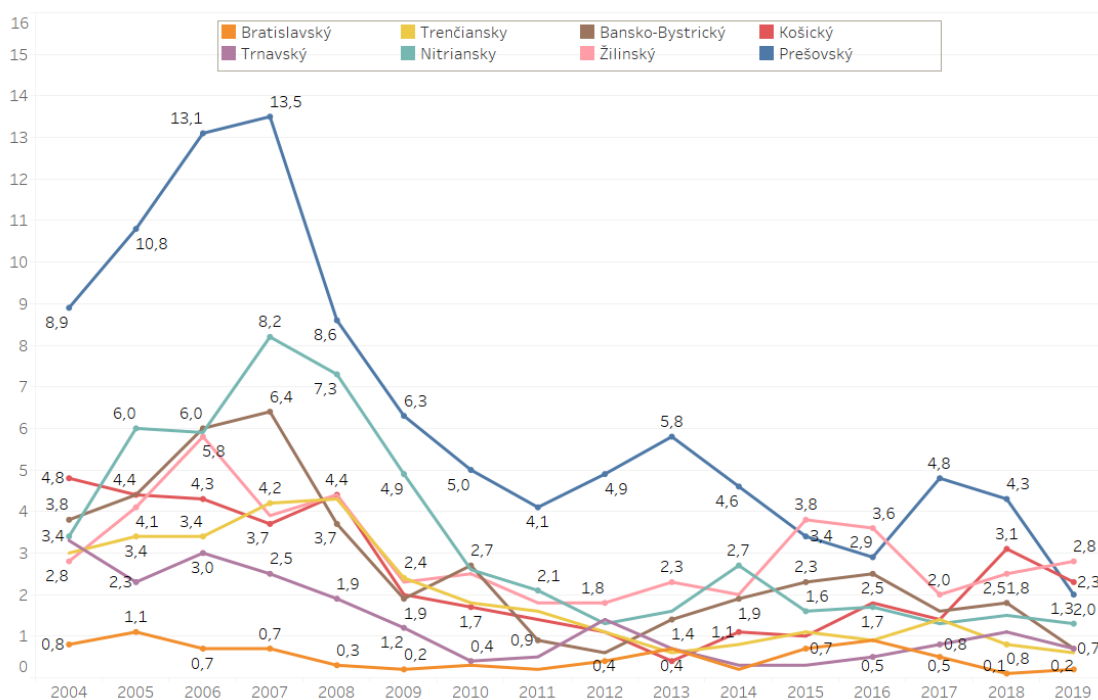
Tlak globálnej konkurencie, technologický pokrok, zvyšujúca sa komplexnosť produktov a služieb nútia organizácie zlepšovať procesy a ich schopnosť vytvárať hodnotu. Týka sa to aj zdravotníctva, ktorého základným cieľom je pridaná hodnota pre pacientov (Ciarnene et al, 2017). V tejto súvislosti je zaujímavý modelový výpočet, ktorý pokrýva HDP vytvorený imigrantmi, výdavky a príjmy do štátneho rozpočtu vyplývajúce z ekonomickej aktivity migrantov (Tupá & Vojtovic, 2018, 2020; Letková et al 2019) a globálne trendy na trhu práce a bilancia strát a prínosy migrácie práce (Krajnakova & Vojtovic 2020). Pracovná migrácia môže predstavovať aj určité riziko pre krajiny, preto migrácia obyvateľstva si vyžaduje osobitnú pozornosť. SR sa vyznačuje značnými regionálnymi rozdielmi v rôznych oblastiach (Kuzmenko et al, 2020). Preto sme ako hlavný cieľ tohto článku zvolili situáciu v regionálnych disparitách v kontexte pracovnej migrácie. Na sledovanie regionálnych disparít sme zvolili

územné členenie NUTS 3 - rozdelenie na osem krajov v Slovenskej republike (Kostrová, 2018; Kostrová et al, 2019).

1 Regionálne odlišnosti migrácie pracovnej sily do zahraničia z pohľadu veku odchodu

Ak by sme chceli porovnávať regionálne rozdiely migrácie pracovnej sily do zahraničia, musíme si rozdeliť pracovnú silu do vekových skupín 15-24rokov, 25-34 rokov, 35-44 rokov, 45-55 rokov a 55 a viac rokov. Od vstupu do Európskej únie sa zmenila, podľa Štatistického úradu a Ministerstva financií, aj migrácia pracovnej sily do zahraničia v určitých vekových skupinách. Kým do zahraničia počas prvých rokov po vstupe do EÚ odchádzali najmä mladí ľudia, ktorí hľadali v zahraničí nové pracovné príležitosti a skúsenosti alebo išli do zahraničia študovať, bol podiel vo veku od 15- 24 rokov v roku 2004 až takmer 30% a spolu s 25- 34 ročnými podľa Štatistického úradu tvorili až 2/3 všetkých migrantov. Do roku 2012 sa podiel 15- 24 ročných znížil na úroveň 10% a podiel 15- 34 ročných sa znížil približne na 48%. Dané zníženie migrácie pracovnej sily do zahraničia mala za následok aj svetová kríza, ktorá spôsobila následne aj migračnú krízu.

Graf 1: Krátkodobá migrácia za prácou do zahraničia vo veku 15- 24 rokov v tisícoch

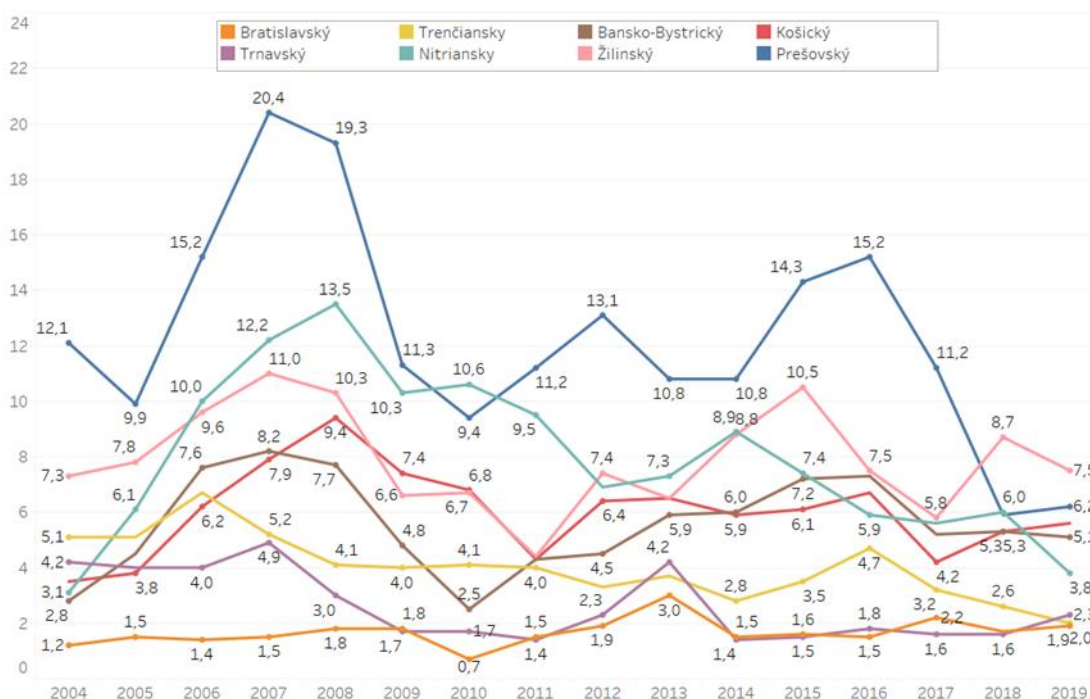

Zdroj: Vlastné spracovanie z údajov získaných od Stredoeurópskeho inštitútu pre výskum práce

Ak sa pozrieme na migráciu pracovnej sily do zahraničia z jednotlivých regiónov Slovenska v kategórii 15-24 rokov vidíme, že daná skupina ľudí je vo veľkej časti bez vysokoškolského vzdelania a majú skôr ukončené len základné alebo stredné vzdelanie. Štatistiky podľa viacerých výskumov, na čele s výskumom Stredoeurópskeho inštitútu pre výskum práce, ďalej pod skratkou CELSI (2018), hovoria o tom, že do zahraničia odchádza hlavne pracovná sila v danej vekovej skupine, ktorá nenašla zamestnanie vo svojom regióne. Ide hlavne o odvetvia v priemysle, stavebníctve či v službách a ubytovaní. Podľa výskumov CELSI (2018) sa dokázalo, že daná veková skupina ľudí odchádza do zahraničia z dôvodu nezamestnanosti na Slovensku.

Za hlavnú skupinu odlivu pracovnej sily do zahraničia je považovaná veková skupina 25-34 rokov. V tejto skupine sa skrýva najväčší odchod pracovnej sily s vysokoškolským vzdelaním a so stredoškolským vzdelaním ukončeným s maturitou. Teda ak rozprávame o tzv. “odlivi mozgov” do zahraničia rozprávame hlavne o vekovej skupine od 25-34 rokov. Za celé sledované obdobie táto skupina pracovnej sily vykazuje najvyššie hodnoty.

Graf 2: Krátkodobá migrácia za prácou do zahraničia vo veku 25-34 rokov v tisícoch

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov získaných z UPSVaR

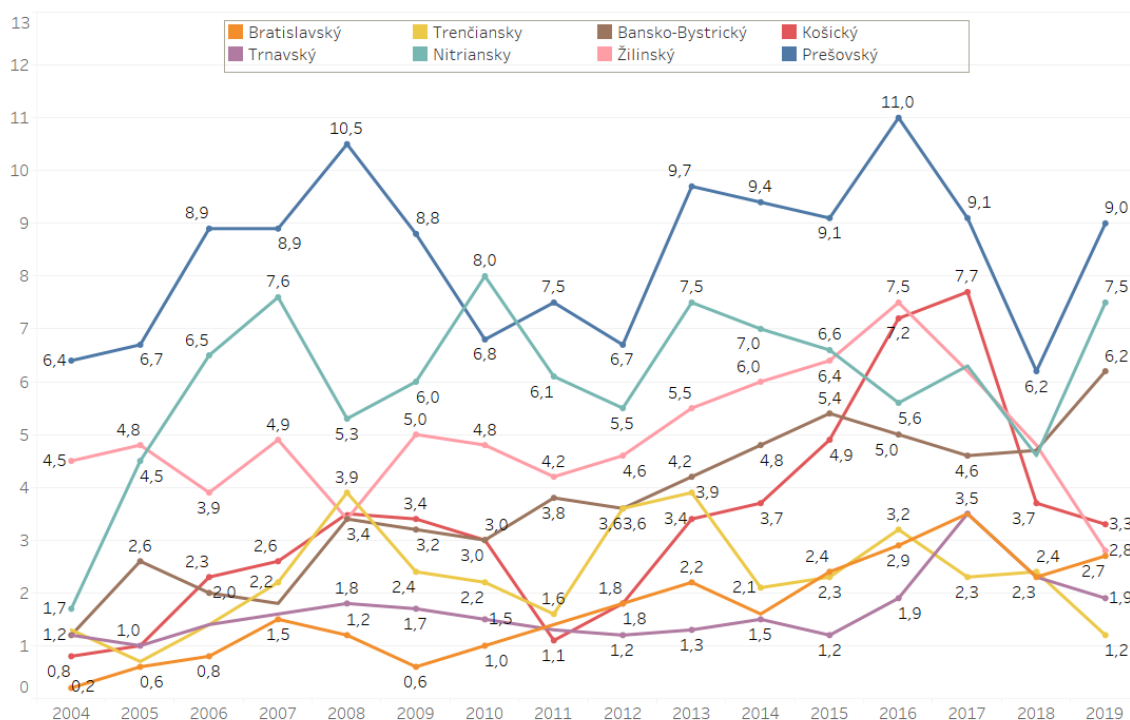
UPSVaR (2020) udáva hlavný dôvod migrácie nízkym mzdám v jednotlivých odvetviach a málo pracovných príležitostí. Ako spomíname, mladí ľudia do 29 rokov migrujú do zahraničia za prácou z niekoľkých dôvodov, medzi ktoré patrí: nezamestnanosť, nízke finančné ohodnotenie (mzda), malé príležitosti, túžba cestovať a spoznávanie nových krajín. Ale podľa Eures (2018) a mnohých iných štatistických zistení ide aj o politickú situáciu na Slovensku. Vzhľadom na ekonomiku Slovenska a regionálne odlišnosti, ktoré sú na Slovensku, majú najväčší problém sa zamestnať na Slovensku mladí ľudia zo Žilinského, Banskobystrického kraja a východné Slovensko, teda kraje ako Košický a aj Prešovský kraj. V týchto krajoch je aj nižšie finančné ohodnotenie ako v krajoch na západnom Slovensku. Dané vekové skupiny sú nútené podľa Štatistického úradu migrovať do zahraničia za lepšími pracovnými podmienkami (UPSVaR, 2020).

Problém nedostatočného odmeňovania v rôznych regiónoch Slovenska, sa odráža v sťažených podmienkach zabezpečenia budúcnosti a založenia rodiny. Akútnym problémom je aj nedostatok nájomných bytov, ktorý zhoršuje možnosť založenia si rodiny a zabezpečenia si vlastného bývania.. Frustrácia so zabezpečením si zamestnania, nevyhovujúce pracovné podmienky, malý rozvojový potenciál v zamestnaní a v neposlednom rade nedostatočné finančné ohodnotenie sú štartérom, prečo čoraz viac mladých ľudí odchádza za prácou do zahraničia. Slovensko čelí riziku, že investované prostriedky do vzdelania mladých sa nevrátia v podobe produktívnych pracujúcich.

Hoci a základe prijatia podporných opatrení pod názvom “Záruka pre mladých ľudí“, ktoré pomáha integrovať sa mladým ľuďom na pracovnom trhu do 29 rokov, teda podporuje vekovú skupinu 15-24 a aj 25-34 rokov v oboch sledovaných vekových skupinách je potrebné čeliť novým výzvam, ktoré pretrvávajú na slovenskom trhu a súvisia s migráciou pracovnej sily do zahraničia. Veľkým dôvodom migrácie mladých ľudí do 29 rokov podľa UPSVaR je nesúlad vzdelávania a potrieb trhu práce, čím vzniká nezamestnanosť mladých ľudí.

Ďalej sa pozrieme na migráciu pracovnej sily vo vekovej skupine od 35-44 rokov. V ostatnom období bola väčšia migrácia zo Slovenska v tejto vekovej skupine ako v predchádzajúcej vekovej skupine 25-34 ročných.

Graf 3: Krátkodobá migrácia za prácou do zahraničia vo veku 35-44 rokov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov získaných z UPSVaR

Podľa UPSVaR (2020) pracovná sila vo vekovej skupine 35-44 rokov migruje do zahraničia viac za posledné dva sledované roky 2018 a 2019, ako predchádzajúca sledovaná skupina 25-34 ročných. UPSVaR (2020) tvrdí, že za to môže nízka mzda na Slovensku v porovnaní s ostatnými krajinami Európskej únie a málo príležitostí pre danú vekovú skupinu.

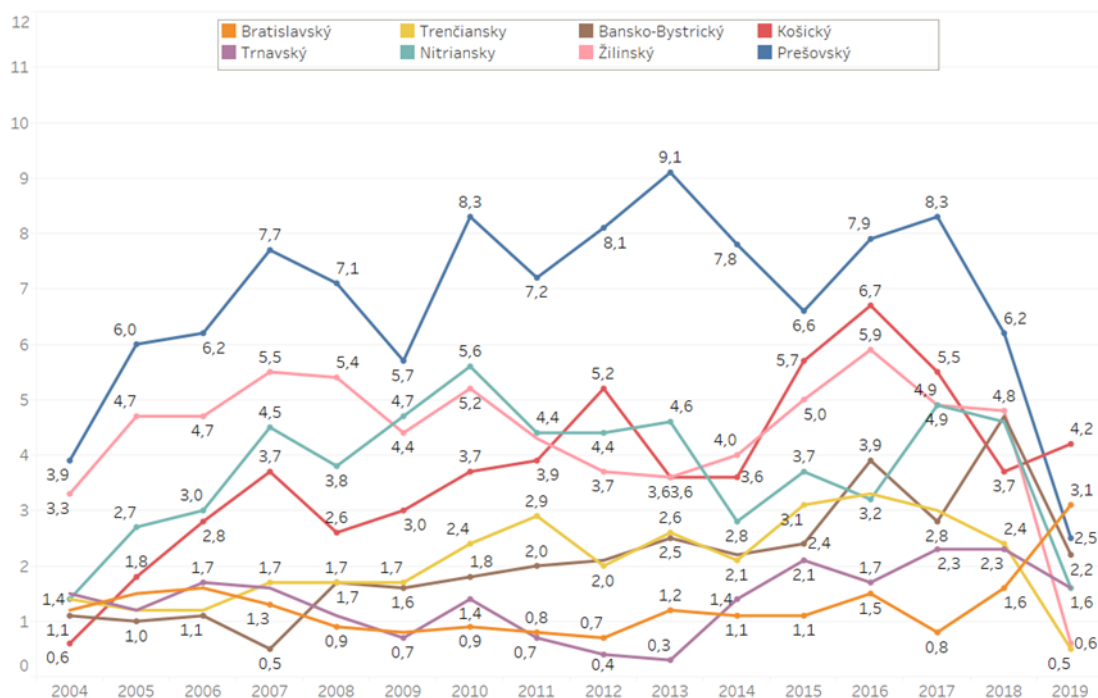
Ak by sme sa pozreli na počet nezamestnaných v danej vekovej skupine v jednotlivých krajoch zistíme, že najmenej je ich práve v oblastiach s najmenšou migráciou pracovnej sily do zahraničia a najväčší počet nezamestnaných v danej vekovej skupine sa nachádza práve v krajoch s najväčšou migráciou na čele s Prešovským a Košickým krajom, to znamená na východnom Slovensku. Podobne na strednom Slovensku, kde sa nachádza Žilinský a Bystrický kraj.

Vo všetkých doterajších rozoberaných vekových skupinách sa podľa našich zistení Slovensko delí na dve časti. A to s minimálnou migráciou do zahraničia ,kde sa nachádzajú kraje Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky a Nitriansky kraj a na východnú časť Slovenska kde sa nachádzajú kraje ako Žilinský, Bystrický, Košický kraj a kraj s najvyššou migráciou vo všetkých vekových skupinách Prešovský kraj. Podľa zistených údajov má na migráciu

pracovnej sily týchto vekových skupín najväčší vplyv nedostatok pracovných miest v miestach pobytu alebo v jej blízkosti, nízke mzdy v daných krajoch, ale aj lepšie príležitosti v zahraničí. Toto sú ekonomické dôvody odchodu daných vekových skupín do zahraničia, okrem toho ale vplýva na dané skupiny aj sociálna situácia, kde podľa Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny (2018) patrí hlavne hľadanie nových dobrodružstiev, spoznávanie nových krajín a podobne.

Ďalší náš výskum je zameraný na migrujúcu pracovnú silu do zahraničia vo veku 45-54 rokov a vo veku 55 a viac rokov. Dané vekové skupiny migrujú do zahraničia za prácou hlavne z dôvodu nízkej mzdy na takzvané sezónne práce, ktoré podľa UPSVaR (2020) netrvajú dlhšie ako 3 mesiace..

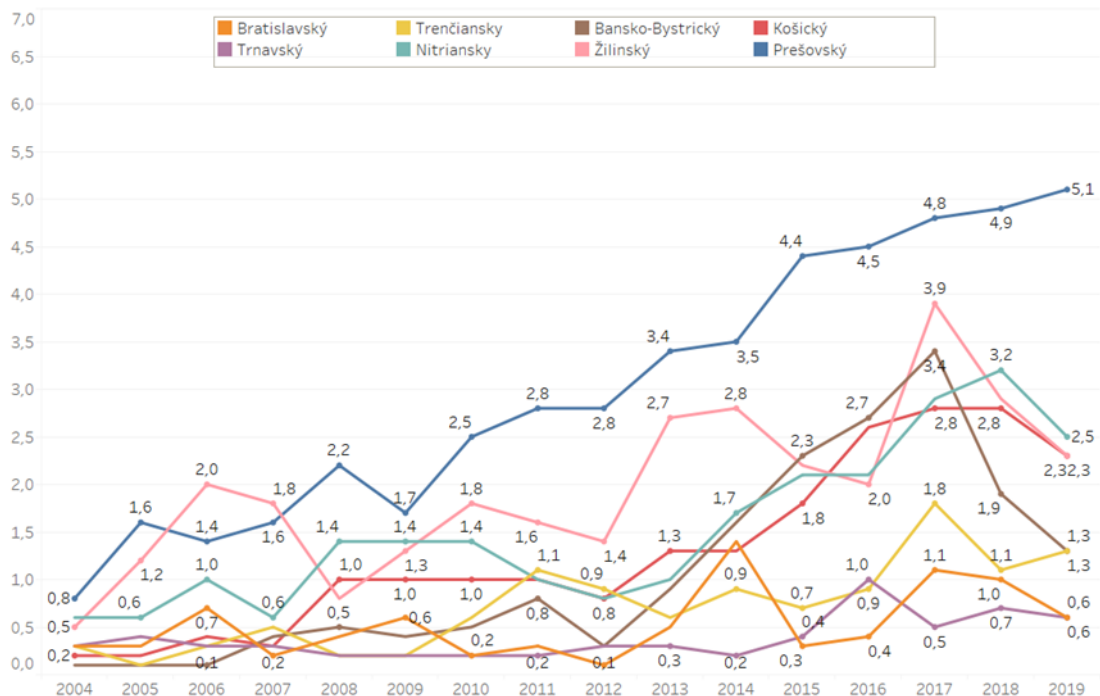
Graf 4: Krátkodobá migrácia za prácou do zahraničia vo veku 45 - 54 rokov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov z UPSVaR SR

Ak si porovnáme migráciu pracovnej sily do zahraničia vo vekovej skupine 45-54 rokov v porovnaní s evidovanou nezamestnanosťou vidíme, že najvyššia migrácia je práve z kraja, kde je aj nezamestnanosť najvyššia a znižuje sa v krajoch, kde je nezamestnanosť nižšia. V týchto dvoch vekových skupinách má najvyššiu migráciu pracovnej sily práve Prešovský kraj a za ním nasleduje Košický kraj. Ak by sme si porovnali dané dva kraje s ostatnou časťou Slovenska zistíme že až 46,1% pracovnej sily migruje práve z východného Slovenska.

Graf 5: Krátkodobá migrácia za prácou do zahraničia vo veku viac ako 55 rokov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov získaných od UPSVaR

Ako sme spomínali vyššie, pri vekovej skupine 55 ročných a viac, ide hlavne o sezónne práce. Daná skupina ľudí chodí do zahraničia za účelom zvýšiť svoje príjmy sezónnymi prácami alebo ak pred dôchodkovým vekom sú nezamestnaní, tak z dôvodu vysokého veku hľadajú spôsob ako sa zamestnať. Naše výskumy potvrdili, že migrácia pracovnej sily vo vekovej skupine 55 a viac rokov sa líši od predchádzajúcich grafov 1 – 4 v tom, že kým na Slovensku trend migrácie pracovnej sily upadá, migrácia pracovnej sily vo vekovej skupine 55 a viac rokov sa drží v posledných rokoch na jednej úrovni. Dokonca v Prešovskom kraji, ako kraji s najvyššou migráciou v danej vekovej skupine, trend migrácie rastie. V poslednom sledovanom roku 2019 predstavovala migrácia pracovnej sily z tohto kraja 1/3 celkovej migrácie v danej vekovej skupine.

Záver

Pojem migrácia je už v dnešnej dobe prirodzeným javom, ktorý sa odohráva každý deň a stal sa tak každodennou súčasťou bežného života. Pri skúmaní regionálnych odlišností migrácie

pracovnej sily do zahraničia výsledky nám ukázali, že každý rok v sledovanom období migruje pracovná sila najviac za prácou do zahraničia z východného Slovenska a konkrétne z Prešovského kraja. Nasleduje Nitriansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj a Košický kraj. Naopak kraje s najnižšou migráciou pracovnej sily do zahraničia sa nachádzajú na západnom Slovensku a je to Bratislavský kraj, Trnavský kraj a Trenčiansky kraj. Teda sú to aj kraje s najnižšou mierou nezamestnanosti a s najvyššími finančnými ohodnoteniami, ktoré sme porovnávali prostredníctvom priemernej nominálnej mzdy. Tieto dva faktory opisuje UPSVaR a Ministerstvo financií ako dva najnákladnejšie dôvody migrácie pracovnej sily do zahraničia. Vplyv týchto dvoch faktorov sme sa pokúsili porovnávať v jednotlivých dvojiciach krajov, ktoré sme porovnali podľa miery migrácie pracovnej sily do zahraničia a to jedného s najvyššou mierou migrácie a jedného s najnižšou mierou migrácie pracovnej sily do zahraničia. Zistili sme, že popri hlavných faktoroch, ktoré ovplyvňujú migráciu (podľa štátnych inštitúcií je to finančné ohodnotenie a miera nezamestnanosti) sú aj ďalšie vplyvy, ako sú pracovné príležitosti v krajoch. Na záver je potrebné zdôrazniť (Vojtovic & Tupa, 2016), že okrem otázok ekonomických výhod migrujúcej pracovnej sily je dôležité správne riadenie migračných tokov, ktoré môžu významne ovplyvniť ekonomický rozvoj krajiny, zvýšenie produktivity práce ako aj rozvoj demografie a udržateľnosť dôchodkových systémov.

Pod'akovanie

Príspevok bol napísaný v rámci riešenia vedeckého projektu APVV-19-0579 "Nastavenie procesov personálneho riadenia v nemocniciach a jeho vplyv na migráciu lekárov a sestier za prácou do zahraničia"

Literatúra

- Bahna, M. (2011). Migrácia zo Slovenska po vstupe do Európskej únie, Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 219 s., ISBN 978- 80-224-1194-7
- Ciarniene, R., Vienazindiene, M. & Vojtovic, S. (2017). Process Improvement for Value Creation: a Case of Health Care Organization. In: *Engineering Economics*. Vol. 28(1): 79-87. ISSN 1392-2785. Doi: <https://doi.org/10.5755/j01.ee.28.1.16601>
- Divinský, B. (2005). Zahraničná migrácia v Slovenskej republike - stav, trendy, spoločenské súvislosti. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku. n.o., ISBN 80-89149-04-9, s. 17-84

EUROPEAN COMMISSION, (2018). *Results of special Eurobarometer on integration of immigrants in the European Union*, (cit. 20.10.2021) Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/news/results-special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en

Kohutová, M. (2007). Migrácia v Novoveku a Slovensko, Bratislava: SAV, *Forum statisticum Slovaca* 3/2007, s. 150-154

Kostrová, J., Krajňáková, E. & Letková, N. (2019). Current trends in immigration of labour force to the Slovak Republic. In: *Vision 2025: Education excellence and management of innovations through sustainable economic competitive advantage: IBIMA 2019: Proceedings of the 34th international business informationmanagement association conference*. Norristown: International business information management association, 2019. ISBN 978-0-9998551-3-3. p.4955-4966.

Kostrová, J. (2018). Regional disparities in context of working migration in the Slovak Republic. In: *RELIK 2018: Reproduction of human capital – mutual links and connections. The 11th international scientific conference*. <https://relik.vse.cz/2018/download/pdf/171-Kostrova-Julia-paper.pdf>. Prague: University of Economics, 2018. ISBN 978-80-245-2281-4. S.163-172. CD ROM

Krajčovič, A. (2008). Globalizácia, migrácia a verejné zdravotníctvo. Bratislava, s. 4, 45 dostupné na: http://www.jfmed.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/UVZ_Files/Dokumenty_pre_studentov/Krajcovic/globalizacia_handout.pdf [2021-09-09]

Krajňáková, E. & Vojtovič, S. (2020). Global Trends in the Labor Market and Balance of Losses and Benefits from Labor Migration. 19th International Scientific Conference Globalization and its Socio-Economic Consequences 2019- Sustainability in the Global – Knowledge Economy. Rajecke Teplice, Slovakia. Vol. 74. DOI: 10.1051/shsconf/20207405012

Kuzmenko, O., Vasylieva, T., Vojtovic, S., Chygryn, O. & Snieska, V. (2020). Why do Regions in Vulnerability to covid-19? Spatial Nonlinear Modeling of Social and Economic Patterns. In: *ECONOMICS & SOCIOLOGY*, Vol. 13, Issue 4, Page 318-340. ISSN 2071-789X.

Leman, J. (2009). Migrácia v Európe dnes, alebo objavovanie „iných“. Bratislava: *História Revue o dejinách spoločnosti*, 1-2/2009, 8. ročník, dostupné na: <http://www.historiarevue.sk/index.php?id=2005leman1> [2021-09-20]

Letková, N., Vojtovič, S. & Kostrová, J. (2019). Motives of Slovak labour migration to the UK. In: *Vision 2025: Education excellence and management of innovations through sustainable economic competitive advantage : IBIMA 2019: Proceedings of the 34th international business informationmanagement association conference*. - Norristown :

International business information management association, 2019. - ISBN 978-0-9998551-3-3. - p.3221-3230.

Tupá, M. & Vojtovič, S. (2018). Impact of Brexit on the migration in the UK. In: *Ad alta-journal of interdisciplinary research*. Spôsob prístupu: http://www.magfnanimitas.cz/ADALTA/08902/papers/A_vojtovic.pdf. ISSN 1804-7890. Vol. 8, No. 2(2018), p.306-309.

Tupá, M. & Vojtovič, S. (2020). Economic consequences of immigration to Austria. In: *Ad Alta – Journal of interdisciplinary research*. Spôsob prístupu: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1001/papers/A_tupa.pdf. ISSN 1804-78990. Vol.10, No. 1(2020), p.295-299.

UPSVaR, (2020). Zoznam zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily, Dostupné z: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/zamestnavanie-cudzincov/zoznam-zamestnani-s-ndostatkom-pracovnej-sily.html?page_id=80680323
https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

UPSVaR, (2020). Národné projekty zamerané na podporu zamestnania mladých do 29 rokov, Dostupné z: https://www.upsvr.gov.sk/zaruky-pre-mladych/narodne-projekty-zamerane-na-podporu-zamestnania-mladych-do-29-rokov.html?page_id=512908

Vojtovič, S. (2013). The impact of emigration on unemployment in Slovakia. In: *Engineering Economics*. ISSN 1392-2785. Vol.24, No. 3(2013), p. 207-216.

Vojtovic, S. & Tupa, M. (2016). Evulation of Economic Benefits from Migrated Labour Force. 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts. SGEM. Albena, BULGARIA. Page 229-236.

Kontakt

Emília Krajňáková

Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity A. Dubčeka

Študentská 3, 911 50 Trenčín

emilia.krajnakova@tnuni.sk